

Цюпак, І.М. Виховання дошкільників у вітчизняних навчально-виховних закладах Херсонщини (друга половина ХХ століття) [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Ірина Миколаївна Цюпак ; Республіканський вищий навч. заклад «Кримський гуманітарний ун-т.» – Ялта, 2014. – 22 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ АВТНОМНОЇ
РЕСПУБЛІКИ КРИМ

РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„КРИМСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ” (м. ЯЛТА)

ЦЮПАК Ірина Миколаївна

УДК 37.013:373.21(477)“19”

**ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ВІТЧИЗНЯНИХ НАВЧАЛЬНО-
ВИХОВНИХ ЗАКЛАДАХ ХЕРСОНЩИНИ
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТТЯ)**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Ялта – 2014

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Херсонському державному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
БУТЕНКО Наталія Іванівна,
Херсонський державний університет, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
СТЕПАНОВА Тетяна Михайлівна,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
декан факультету розвитку дитини,
професор кафедри дошкільної освіти і соціального розвитку особистості;

кандидат педагогічних наук, професор
ПОНІМАНСЬКА Тамара Іллівна,
Рівненський державний гуманітарний університет,
проректор із наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної).

Захист дисертації відбудеться 10 червня 2014 р. о 9.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 53.130.01 у Республіканському вищому навчальному закладі „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта) за адресою: вул. Севастопольська, 2а, ауд. 15, м. Ялта, 98635.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Республіканського вищого навчального закладу „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта) за адресою: вул. Севастопольська, 2а, м. Ялта, 98635.

Автореферат розісланий 8 травня 2014 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. В. Горбунова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах духовного відродження України посилюється інтерес до історичного аспекту суспільного зростання, зокрема генези освіти, оскільки саме вона виступає впливовим чинником соціального прогресу. Набуває ваги потреба дослідження проблем виховання в окремих регіонах, історико-педагогічних традицій українського народу.

Державна політика в галузі освіти відображена в загальнодержавних нормативних документах, а саме: Законі „Про освіту”, „Про дошкільну освіту”, „Про охорону дитинства”, Базовому компоненті дошкільної освіти, в яких визначено нові пріоритетні завдання подальшого розвитку дошкільного виховання. Закон України „Про освіту” проголошує освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного та культурного розвитку суспільства. Закон України „Про дошкільну освіту”, спрямований на забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку, підкреслює необхідність узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду й організації співпраці з іншими навчальними закладами для підвищення ефективності програмно-методичного забезпечення.

Національна стратегія розвитку освіти України на 2012–2021 рр. актуалізує потребу розширення мережі дошкільних навчальних закладів; залучення до управління ними громадських інституцій, роботодавців та інших користувачів освітніх послуг. Тому для стабільного стратегічного розвитку дошкільної освіти необхідно забезпечити відновлення роботи закритих у попередні роки дошкільних навчальних закладах, розширення їх мережі до повного задоволення потреб населення.

Аналіз наукових джерел із історії розвитку дошкільного виховання вимагає ґрунтовного дослідження специфіки функціонування й організації педагогічного процесу, їх впливу на становлення дошкільної освіти. Свідченням цього є дослідження сучасних учених, присвячені вивченню історії дошкільної освіти (Л. Артемова, А. Богуш, О. Бондар, З. Борисова, Т. Котик, Л. Лохвицька, Т. Поніманська, С. Попиченко, Т. Степанова, І. Улюкаєва); творчої спадщини відомих педагогів (В. Бучківська, Й. Гайда, О. Джує, Т. Куліш, С. Огірок, О. Пшеврацька, В. Сергеева, Н. Тарапака); фахової підготовки (О. Анісімова, Е. Бахіча, Г. Беленька, К. Віттенберг, Т. Слободянюк, О. Шишлевська); окремих аспектів дошкільного виховання (Г. Аніщенко, Н. Гавриш, Н. Горбунова, Н. Грама, Н. Денисенко, О. Донченко, Т. Єськова, Н. Кравець, К. Крутій, Н. Лазарович, С. Макаренко, Т. Пантюк, Т. Пономаренко, О. Трифонова, А. Чаговець, М. Чернявська).

Принципове значення в контексті проблеми дослідження посідають наукові пошуки, спрямовані на виявлення особливостей роботи дошкільних освітніх установ у певних географічних межах території України (О. Венгловська,

Т. Головань, С. Дітковська, З. Нагачевська, Л. Пісоцька, Л. Редькіна, Г. Реґо, О. Стягунова, Н. Туренко). Аналіз вітчизняних наукових праць засвідчив, що для вивчення українськими дослідниками обирався широкий спектр теоретичних і практичних проблем зарубіжної дошкільної педагогіки (І. Адамак, Н. Мельник, І. Сташевська, О. Стягунова, З. Хало). Така увага вчених до зарубіжного досвіду зумовлена необхідністю реформування дошкільної освіти в Україні.

Аналіз науково-педагогічної літератури та вивчення досвіду роботи дошкільних навчальних закладів засвідчив, що сучасні науковці визначають і певною мірою розкривають сутність, значення впливу регіональних особливостей на навчально-виховну роботу, збагачення педагогічного колективу творчими знахідками, розширення мережі дошкільних навчальних закладів, заохочення вихователя до підвищення власного фахового рівня. Відзначимо, що історичні надбання виховання дітей дошкільного віку в Херсонській області другої половини ХХ століття дотепер не отримали належної уваги з боку науковців. Своєю специфічністю організації виховної роботи, зокрема в контексті розвитку мережі дошкільних закладів, Херсонщина варта бути предметом наукового дискурсу в історії дошкільної освіти як на регіональному, так і на загальнодержавному рівні.

Зазначене дозволяє стверджувати, що існують *суперечності* між: визнанням державою обов'язкової дошкільної освіти та реальною ситуацією в охопленні нею всіх дітей дошкільного віку; орієнтацією дошкільної освіти на створення нового навчально-виховного середовища та недостатнім вивченням актуальних проблем виховання дитини дошкільного віку у вітчизняній педагогіці; трансформацією змісту дошкільної освіти та необхідністю розроблення нових наукових теорій, основою яких мають стати кращі надбання вітчизняної науково-педагогічної громадськості минулих століть; необхідністю оновлення змісту та форм організації виховної роботи з урахуванням місцевих умов і недостатньою розробленістю цього питання в педагогічній науці.

Потреба в розв'язанні зазначених суперечностей, відсутність наукових досліджень, що відповідають об'єктивним обставинам змін у дошкільній освіті регіонів, і зумовили вибір теми дисертаційного дослідження „**Виховання дошкільників у вітчизняних навчально-виховних закладах Херсонщини (друга половина ХХ століття)**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалося відповідно до плану наукової роботи Херсонського державного університету за темою „Сучасні виховні технології соціалізації дитини в умовах Європейської глобалізації” (№ державної реєстрації 0112U001438). Тема дисертації затверджена вченою радою Херсонського державного університету (протокол № 7 від 29.03.2010 р.) і узгоджена в Раді з

координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 26.10.2010 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні й обґрунтуванні теоретичних засад виховання дошкільників у вітчизняних навчально-виховних закладах Херсонщини (друга половина ХХ століття) в контексті розв'язання сучасних проблем виховання дітей дошкільного віку в умовах подальшої модернізації дошкільної освіти.

Завдання дослідження:

1) виявити особливості становлення дошкільних закладів України та Херсонщини зокрема (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.);

2) науково обґрунтувати та схарактеризувати етапи розвитку дошкільного виховання на основі аналізу нормативно-правового й організаційно-методичного забезпечення виховання в дошкільних закладах другої половини ХХ століття;

3) узагальнити досвід вихователів Херсонської області щодо їхнього внеску в розвиток дошкільного виховання в регіоні в другій половині ХХ століття;

4) з'ясувати можливості творчого використання набутого вітчизняного досвіду дошкільного виховання на Херсонщині в практиці сучасних дошкільних навчальних закладів.

Об'єкт дослідження – теорія та практика дошкільного виховання в Україні в другій половині ХХ століття.

Предмет дослідження – зміст і форми організації дошкільного виховання в навчально-виховних закладах Херсонщини в другій половині ХХ століття.

Для розв'язання поставлених завдань застосовано такі **методи дослідження**: *історичні* (порівняльно-історичний, історико-структурний, ретроспективний), що дали змогу простежити становлення та розвиток дошкільного виховання в логічній послідовності (п.п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1 дисертації); *загальнонаукові* (аналіз, синтез, порівняння, класифікація), що використовувалися з метою систематизації теоретичних ідей та узагальнення досвіду теорії та практики дошкільного виховання (п.п. 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2 дисертації); *порівняльно-змістовні*, що дали змогу зіставити та порівняти архівні матеріали, періодичну пресу, науково-методичні видання та нормативно-правові документи досліджуваного періоду (п.п. 1.3, 2.1, 2.2 дисертації); *хронологічний*, за допомогою якого простежено розвиток дошкільного виховання Херсонщини в другій половині ХХ століття (п.п. 2.1, 2.2 дисертації).

Джерельну базу дослідження становлять *архівні документи* Державного архіву Херсонської області (ф. Р-3706 „Херсонський міський відділ народної освіти”, ф. Р-2798 „Цюрупинський районний відділ народної освіти”, ф. Р-3744 „Новокаховський міський відділ народної освіти”, ф. Р-3902 „Каховський міський відділ народної освіти”), у яких зібрано: звіти про роботу дошкільних

закладів, матеріали перевірок їх діяльності відділами народної освіти, накази завідувачів міськвно й облвно за основною діяльністю; довідки, інформація облвно про результати огляду колгоспних і сільських дошкільних закладів; документи обласних нарад-семінарів інспекторів дошкільних закладів; рішення виконавчої обласної ради депутатів трудящих; рішення обласної ради професійних спілок; довідки перевірок роботи дитячих дошкільних закладів області інспектором облвно, протоколи, накази, рішення, листування (Міністерства народної освіти, відділів народної освіти – міського й обласного); інструкції, протоколи, плани, доповіді, звіти про роботу методичних об'єднань і шкіл передового досвіду; статистичні та річні звіти про роботу дитячих садків (міста Херсона та Херсонської області); довідки, акти, доповідні записки про стан навчально-виховної роботи в дитячих садках м. Херсона; *історична та сучасна науково-педагогічна література* Національної бібліотеки України імені В. Вернадського, Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара, бібліотеки Херсонського обласного краєзнавчого музею, бібліотеки Херсонського методичного кабінету при Управлінні освіти Херсонської міської ради, бібліотеки Комунального вищого навчального закладу „Херсонська академія неперервної освіти” Херсонської обласної ради, бібліотеки Херсонського державного університету; *періодичні видання* другої половини ХХ століття: журнал „Дошкільне виховання”, газета „Наддніпрянська правда”, „Укрводбудівець”, „Джерела”; *наукові видання* педагогічного, історичного змісту та статистична, довідково-бібліографічна література; *дисертаційні дослідження та монографії* з проблем дошкільного виховання.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період другої половини ХХ століття, для якого характерним є розроблення теоретичних і методичних питань дошкільної педагогіки. *Нижня хронологічна межа* окреслена 1949 роком – прийняття Постанови ЦК ВКП(б) Ради Міністрів СРСР „Про заходи з розширення дитячих дошкільних закладів і пологових будинків і покращення їх роботи” – намітилися чіткі тенденції до значного кількісного зростання дошкільних закладів і покращення організації дошкільного виховання. *Верхня хронологічна межа* – прийняття Закону України „Про освіту” 4 червня 1991 року, у відповідності з яким дошкільна освіта та виховання дітей дошкільного віку здійснюються в сім'ї, дошкільних закладах освіти у взаємодії із сім'єю і мають за мету забезпечення фізичного, психічного здоров'я дітей, їхнього всебічного розвитку, набуття життєвого досвіду, вироблення вмій, навичок, необхідних для подальшого навчання.

Географічні межі дослідження окреслені відповідно до вітчизняної історіографічної традиції й охоплюють територію Херсонської області, яка як адміністративно-територіальна одиниця утворена 30 березня 1944 року та зберігає свої межі й дотепер.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* проаналізовано історію створення та діяльності дошкільних закладів Херсонщини як освітньо-виховних установ особливого (відомчі) та загального типу в системі освіти України; визначено етапи розвитку дошкільного виховання на Херсонщині досліджуваного періоду; виявлено особливості функціонування дошкільних закладів 50–х – початку 90–х років ХХ ст.; у науковий обіг уведено нові та маловідомі архівні джерела та публікації, що розкривають специфіку виховання дошкільників у навчально-виховних закладах Херсонщини другої половини ХХ століття. *Уточнено* чинники, що вплинули на становлення мережі дошкільних закладів України та Херсонщини. *Подальшого розвитку набули* уявлення про вплив особливостей області на виховання дошкільників у навчально-виховних закладах Херсонщини другої половини ХХ століття та на розроблення теоретичних засад досліджуваної проблеми.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що позитивний історико-педагогічний досвід виховання дошкільників у вітчизняних навчально-виховних закладах Херсонщини (друга половина ХХ століття) та теоретичні висновки, сформульовані в процесі наукового пошуку, покладено в основу навчально-методичного посібника „Динаміка виховного процесу в дошкільних закладах Херсонщини (ХХ століття)”. Теоретичні положення й узагальнений практичний досвід виховання дошкільників можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях з історії вітчизняної освіти; при розробленні навчальних курсів „Історія дошкільної педагогіки”, „Історія педагогіки”, „Педагогіка”, „Педагогіка вищої школи”, „Дошкільна педагогіка”, спецкурсів і спецсемінарів, при написанні підручників і навчальних посібників, методичних рекомендацій із вищезазначених курсів, курсових і дипломних робіт у педагогічних навчальних закладах III–IV рівнів акредитації й у системі післядипломної освіти.

Достовірність результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням основних положень; застосуванням системи методів, адекватних меті, завданням, об’єкту, предмету дослідження.

Апробація й упровадження результатів дослідження здійснювались на науково-практичних конференціях, інтернет-конференціях, семінарах і форумах різних рівнів: *міжнародних* – „Спеціаліст ХХІ века: психолого-педагогическая культура и профессиональная компетентность” (Барановичі, Республіка Білорусь, 2011), „Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2012” (Одеса, 2012), „Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения” (Новосибірськ, Росія, 2012), „Психолого-педагогічний супровід формування життєвої компетентності дітей дошкільного та шкільного віку” (Умань, 2013), „Актуальні проблеми дошкільної освіти в контексті педагогічних ідей Фрідріха

Фребеля” (Херсон, 2014); *дистанційній*: „Проблеми і перспективи розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні” (Харків, 2012). Результати дослідження обговорювалися та набули позитивної оцінки на засіданнях кафедр педагогіки, психології й освітнього менеджменту, дошкільної освіти Херсонського державного університету (впродовж 2009–2014 рр.).

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Республіканського вищого навчального закладу „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта) (акт № 20/20 від 06.02.2013 р.), Комунального вищого навчального закладу „Херсонська академія неперервної освіти” (акт № 01-07/316 від 18.04.2013 р.), Херсонського державного університету (акт № 05–07/214 від 22.05.2013 р.), дошкільний навчальний заклад № 33 Херсонської міської ради (акт № 28 від 13.05.2013 р.).

Публікації. Основні положення та результати роботи відображено в 14 публікаціях автора, з яких 8 статей у наукових фахових виданнях України, 5 – у збірниках науково-практичних конференцій, 1 – в інших виданнях.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (287 найменувань), 13 додатків на 18 сторінках. Загальний обсяг роботи – 237 сторінок (основний зміст дисертації викладено на 192 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь її розробленості, аргументовано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; визначено хронологічні та географічні межі; розкрито наукову новизну, практичну значущість; відображено апробацію й упровадження результатів наукового пошуку в практику роботи закладів освіти; подано відомості про публікації автора та структуру роботи.

Перший розділ – „**Теоретичні засади проблеми виховання дошкільників у вітчизняних навчально-виховних закладах**” – присвячено виявленню особливостей становлення дошкільних закладів України та Херсонщини зокрема (друга половина XIX – перша половина XX ст.); науковому обґрунтуванню етапів розвитку вітчизняного дошкільного виховання через аналіз нормативно-правового й організаційно-методичного забезпечення виховання в дошкільних закладах другої половини XX століття.

У розділі обґрунтовано проблему виховання в дошкільних навчально-виховних закладах на підставі вивчення наукових праць Л. Артемової, О. Бондар, З. Борисової, Л. Лохвицької, Т. Поніманської, С. Попиченко, Т. Степанової, І. Улюкаєвої. З'ясовано, що в другій половині XIX століття інтенсивно розвивалася педагогічна думка, розроблялися теоретичні та

методичні засади суспільного дошкільного виховання, дошкільна педагогіка виокремилась у самостійну галузь педагогічних знань. Активно, у тісному взаємозв'язку, розвивалася теорія та практика суспільного дошкільного виховання в Україні та Росії. Її представники (К. Вентцель, Є. Водовозова, Н. Лубенець, С. Русова, А. Симонович, Є. Тихєєва, Л. Шлегер) пропагували ідею суспільного дошкільного виховання через педагогічний друк, займалися організацією дошкільних закладів різних типів – ясел, дитячих садків. Завдяки їхній активності розпочалася підготовка педагогів на спеціальних курсах і в педагогічних інститутах для роботи в дошкільних закладах. Простежуючи становлення дошкільного виховання України, виявлено, що дослідження з історико-педагогічних питань дошкільної освіти науковцями розглядалися не лише в межах часового періоду, а й із використанням регіонального підходу (Т. Головань (Автономна Республіка Крим), О. Венгловська (Київщина), С. Дітковська (Донбас), З. Нагачевська (Східна Галичина), Г. Рего (Закарпаття), Н. Туренко (Слобожанщина)). Ці дослідження засвідчують динаміку виховного, навчального, організаційного процесів роботи дошкільних навчальних закладів у певний часовий період, урахувавши регіональні особливості й окремі аспекти дошкільної освіти. Історико-педагогічні надбання в межах певної території мають найбільшу цінність, тому що розкривають регіональні особливості виховання, вплив географічних, соціально-економічних умов на специфіку організації навчально-виховного процесу, управління.

Дослідження витоків виховання в дошкільних навчально-виховних закладах в історичному аспекті на етапі їх виникнення засвідчило, що дошкільна освіта Херсонщини з початку свого зародження пройшла складний шлях становлення та розвитку. На початку ХХ століття виховання в перших дошкільних закладах зводилося до харчування дітей, навчання елементарних навичок побутової праці. З початком роботи в дитячих садках Херсонщини таких вихователів, як М. Кривошеїна, А. Лохновська, Є. Розенблат, відбувалися значні зміни в роботі дошкільних закладів. У 40-х роках ХХ століття дитячі садки цілковито вирізнялися від раніше існуючих; у них було створено всі умови для забезпечення належного виховання дітей. За роки Великої Вітчизняної війни багато дошкільних закладів зруйновано, у післявоєнні роки значна зайнятість жінок на виробництві різко посилила потребу в дитячих садках і яслах. Нові дошкільні заклади відкривалися при підприємствах. Таким чином, дошкільне виховання на етапі становлення мало за мету догляд, збереження життя та здоров'я дітей, розвиток особистості.

Дослідження з проблем дошкільного виховання педагогів (Л. Артемова, І. Баскіна, А. Богуш, З. Борисова, Т. Введенська, Н. Ветлугіна, Е. Вільчковський, С. Голоківська, А. Зеленський, Р. Зінич, Г. Леушина, В. Логінова, В. Нечасва, Н. Савельєва, Н. Сакуліна, Є. Сухенко,

В. Сухомлинський, О. Усова, Є. Фльоріна, М. Шейко, С. Шоломович, К. Щербакова) та психологів (О. Запорожець, Г. Костюк, Д. Ніколенко) другої половини ХХ століття втілено в життя завдяки творчій і самовідданій праці вихователів. Спрямування на те, щоб кожний дошкільний заклад працював ще краще, був на високому рівні вимог того часу, збагачувало внесок дошкільних працівників у реалізацію мети виховання зазначеного періоду.

Проведене історико-педагогічне дослідження дало змогу в обраних часових межах (друга половина ХХ століття) науково обґрунтувати чотири послідовних етапи розвитку виховання дошкільників. Визначення етапів засноване на врахуванні змін у державному законодавстві та програмному забезпеченні дитячих садків із питань дошкільного виховання досліджуваного періоду, що сприяли трансформації мети, завдань, змісту, принципів.

Перший етап – „відбудова дошкільного виховання” охоплює часовий період із 1949 по 1958 року. Початок цього етапу характеризується прийняттям у 1949 році постанови „Про заходи з розширення дитячих дошкільних закладів і пологових будинків і покращення їх роботи”, метою якої визначено „розширення мережі дошкільних установ за рахунок будівництва нових і звільнення всіх спеціально побудованих та адаптованих для дитячих закладів приміщень, що використовуються не за призначенням організаціями союзного, республіканського та місцевого підпорядкування”; „посилити контроль та покращити керівництво роботою дитячих ясел та садків”. У 50-і рр. питання виховання відображено в програмних документах дошкільних закладів („Керівництві для вихователя дитячого садка” (1953 р.), у якому усунуто недоліки попередніх програм (визначено вікові періоди та зміст освітньо-виховної роботи за ними, підвищено керівну роль вихователя в педагогічному процесі), де значно більше, ніж раніше, відводилося місце грі, розширювався зміст, конкретизувалися завдання та методи роботи з дітьми.

Другий етап – „розвиток суспільного дошкільного виховання” охоплює часовий період із 1959 по 1972 роки. Початок цього етапу зумовлений прийняттям у 1959 році постанови „Про заходи щодо подальшого розвитку дитячих дошкільних установ, поліпшення виховання та медичного обслуговування дітей дошкільного віку”, згідно з якою ясла та дитячі садки об’єднувалися у єдиний дошкільний заклад. Визначено такі типи дошкільних закладів: ясла, дитячий садок і ясла-дитячий садок, що вимагало нової єдиної програми виховання дітей переддошкільного та дошкільного віку, розроблення якої доручено Академії педагогічних наук разом із Академією медичних наук СРСР. Результатом плідної роботи слугувало видання 1962 року „Програми виховання в дитячому садку”, у якій подано зміст навчально-виховної роботи з дітьми від раннього віку до моменту вступу до школи.

Третій етап у розвитку дошкільного виховання в період із 1973 по 1983 роки – „підвищення результативності роботи з дошкільного виховання”,

пов'язаний із прийняттям у 1973 році Закону „Про затвердження основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про народну освіту”. В законі щодо завдань дошкільного виховання зазначено, що дитячі дошкільні заклади в тісному співробітництві із сім'єю мають здійснювати всебічний гармонійний розвиток і виховання дітей; охороняти та зміцнювати їхнє здоров'я; прищеплювати елементарні практичні навички та любов до праці; дбати про естетичне виховання; готувати дітей до навчання в школі; виховувати в душі поваги до старших, любові до Батьківщини та рідного краю. Авторський колектив у складі науковців Науково-дослідного інституту педагогіки та психології УРСР, викладачів Київського, Рівненського, Слов'янського педагогічних інститутів у 1974 р. видав посібник „Виховання та навчання дошкільників” (відповідальні редактори та співавтори Л. Артемова, З. Лебедева, Н. Савельєва), в якому розкрито зміст і методику навчання та виховання в дитячому садку за новою програмою. Науковці обґрунтували програмні завдання, особливості психічного розвитку дітей, подали рекомендації з урахування їх у моральному, фізичному, розумовому, естетичному вихованні дошкільників.

Четвертий етап – „перебудова дошкільного виховання” – охоплює часовий період із 1984 по 1990 роки. Початок цього етапу характеризується реформами 80-х років, що здійснювалися відповідно до Закону „Основні напрями реформи загальноосвітньої і професійної школи” та постанови „Про подальше поліпшення суспільного дошкільного виховання і підготовку дітей до навчання в школі”, прийнятих у 1984 роках, сприяли подальшому розвитку теорії та практики дошкільного виховання. В „Основних напрямках реформи загальноосвітньої і професійної школи” йшлося про те, що Міністерству освіти СРСР, Радам Міністрів союзних і автономних республік, місцевим Радам народних депутатів, їх виконавчим комітетам необхідно вжити заходів для значного поліпшення навчально-виховного процесу, подальшого вдосконалення виховання відповідно до вимог реформи та завдань розвитку суспільства. У зв'язку з цим Інститутом дошкільного виховання АПН СРСР створено „Типову програму виховання і навчання у дитячому садку”, затверджену Міністерством освіти СРСР (1984 р.). Програма охоплювала чотири вікових етапи фізичного та психічного розвитку дитини впродовж дошкільного віку: ранній вік – від народження до 2 років, молодший дошкільний вік – від 2 до 4 років, середній – від 4 до 5 років, старший – від 5 до 6 років.

Не можемо залишити поза увагою період, що за своїми часовими межами виходить за досліджуваний (із 90-х років ХХ століття – початок другого десятиліття ХХІ століття). Тому в дисертаційному дослідженні пропонуємо стислий огляд стану дошкільного виховання за роки незалежності – період 90-х років ХХ століття. Характерним для нього є прийняття низки нових

документів (Закон України „Про освіту” (1991 р.), Постанови про Державну національну програму „Освіта” (Україна ХХІ століття”) (1993 р.)), що врегулювали роботу дошкільної освіти: впливали на перебудову та визначення нових підходів до структури дошкільних закладів; видання нових освітніх програм („Малюк”, „Українське дошкілля”, „Дитина в дошкільні роки” (1991 р.)) і визначення змісту, методів освітньо-виховної роботи з дошкільниками; підготовка педагогічних кадрів.

У другому розділі – **„Динаміка виховного процесу в дошкільних закладах Херсонщини (другої половини ХХ століття)”** – узагальнено досвід вихователів Херсонської області щодо їхнього внеску в розвиток дошкільного виховання в регіоні в другій половині ХХ століття, систематизовано провідні напрями й особливості; з’ясовано можливості творчого використання набутого вітчизняного досвіду дошкільного виховання на Херсонщині в практиці сучасних дошкільних закладів.

Виокремлено й обґрунтовано періодизацію розвитку дошкільного виховання в Херсонській області відповідно до етапів, схарактеризованих у першому розділі дослідження.

1949–1958 рр. – провідною тенденцією цього періоду слугувало відновлення та збільшення мережі дошкільних закладів Херсонщини за рахунок ремонту старих і будівництва нових приміщень, перевірка та контроль організації виховання. До них відносимо масове збільшення кількості тимчасових дошкільних майданчиків при колгоспах, організацію підготовки вихователів до роботи в сезонних закладах. Виховання в дошкільних закладах здійснювалось за старими програмами, що, в свою чергу, не задовольняло виховних потреб населення.

1959–1972 рр. – результативності виховної роботи дитячих садків сприяла організація при відділах народної освіти методичних кабінетів, завдання яких – конкретна диференційована допомога дошкільним працівникам у їхній повсякденній виховній роботі з дітьми.

1973–1983 рр. – дошкільні працівники області багатьма своїми здобутками завдячують творчому запозиченню передового досвіду з інших областей республіки, країни загалом. Існувала практика такого творчого пошуку, а саме: ініціативна група працівників дошкільних закладів виїжджала до Кримської, Донецької, Черкаської, Кіровоградської, Миколаївської областей; вивчала стан справ, розробляла рекомендації з упровадження досвіду щодо врахування специфіки свого краю.

1984–1990 рр. – характеризувався вдосконаленням освітньо-виховного процесу за рахунок упровадження та поширення передового педагогічного досвіду працівників дошкільної освіти області. Роки перебудови характеризувалися активним будівництвом дошкільних закладів. На місця відділи народної освіти спільно із зацікавленими відомствами складали

перспективні плани спорудження ясел-садків як за рахунок державних капіталовкладень, так і за кошти підприємств, колгоспів, радгоспів.

Освітньо-виховна робота в дитячих дошкільних закладах усіх типів здійснювалась відповідно до єдиної стандартизованої програми, що передбачала відсутність будь-яких розбіжностей у реалізації на практиці її вимог. Однак, неналежне фінансування, недостатня оснащеність дошкільних закладів наочною та методичною літературою спонукали вихователів до пошуків нових ідей щодо організації навчально-виховного процесу. У своїй пошуковій роботі вихователі-практики спиралися на особливості регіону, що вплинуло на специфіку діяльності дошкільних навчальних закладів.

Розкриваючи періоди, виділено систематизовано провідні напрями та регіональні особливості Херсонщини, що мали вагомий вплив на організацію та здійснення виховання дітей дошкільного віку:

– економічний розвиток регіону. Стрімкий промисловий і сільськогосподарський розвиток Херсонської області вплинув на трудову зайнятість населення, виявився причиною виникнення таких типів дошкільних закладів як відомчий і сезонний, що мали свої специфічні особливості у виховній роботі. Вивчаючи передовий досвід педагогів Херсонщини, виявлено, що вони неодноразово зверталися до ідеї трудового виховання дітей дошкільного віку. Основним джерелом, на яке спиралися освітяни, був досвід роботи В. Сухомлинського (колектив Херсонського дошкільного дитячого будинку). Педагогічні ідеї відомого науковця-практика щодо виховання дошкільників набули широкого розповсюдження в навчально-педагогічному процесі дошкільних закладів. Досвід вихователів Херсонщини (Г. Гнибіда, Н. Єфімова, Н. Криворученко, В. Перхняк) присвячено проблемі трудового виховання. Підґрунтям для цього слугувала наявна різноманітність зосереджених в області професій, характерних для харчової промисловості, сільськогосподарського машинобудування, суднобудування та сільського господарства. Така робота мала більш широкий спектр взаємодії дитини з різними видами виробництва, позитивно сприяла вихованню поваги до праці й ознайомлення дітей із професіями дорослих. Досвід вихователів М. Альошкіної, З. Мерончук, В. Онипченко спрямовано на виховання рис бережливості й економності дітей в усіх вікових групах;

– географічне розташування регіону. Вигідне територіальне розміщення Херсонського краю біля Чорного й Азовського морів дозволяло зміцнювати здоров'я дітей не лише за рахунок переходу дошкільних закладів на літній оздоровчий період, а й через оздоровлення на дачах, у санаторіях і таборах. Вивчений досвід (дитячий садок „Казка” БМУ–24 (1988) у смт. Каланчак Херсонської області, дитячі садки Херсонського бавовняного комбінату) підтверджує, що проблемі оздоровлення дітей приділялася особлива увага й це була цілеспрямована робота педагогічного колективу на тривалий період;

– поліетнічність регіону. У регіоні в більшій частині дошкільних закладів освітній процес провадився українською мовою. В Херсонській області існували дошкільні групи, в яких виховання здійснювалось іншими національними мовами (російською, єврейською), виникла потреба в залученні дітей цих національностей до державної мови України вже з раннього віку. Враховуючи поліетнічну особливість регіону, з 1989 року розпочала свою роботу науково-методична лабораторія національних меншин Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів (працює до сьогодні), мета якої – розв’язання питань формування українського мовлення дітей, ознайомлення їх із культурними традиціями народу. Результати роботи й ідеї висвітлювалися в щорічних звітах творчих груп лабораторії національних меншин, кожен член якої розкривав власний досвід (М. Білокінь, О. Карпусь, Л. Кошак, М. Маценко). На засідання запрошувалися завідувачі, методисти ясел-садків, керівники семінарів, методоб’єднань.

Освітні проблеми Херсонщини розв’язувалися завдяки доробкам теоретиків і практиків дошкільної освіти, які зробили вагомий внесок у розвиток навчально-виховних закладів для дітей дошкільного віку, видавали посібники, організували методичні об’єднання, підготовчі курси та з’їзди, ділилися своїм досвідом, розкривали секрети педагогічної майстерності.

В освітньо-виховному середовищі, що розвивається, основними ресурсами впровадження поставлених завдань є використання всіх можливих ресурсів, урахування географічних, економічних і фінансових умов регіону та їх вплив на покращення організації дошкільного виховання. Свідченням цього є висвітлений нами досвід організації дошкільного виховання в Херсонському регіоні, а саме – вміле та творче використання наявних умов працівниками дошкільної освіти області, їх вплив на специфічність роботи дошкільних закладів другої половини ХХ століття.

Надзвичайно важливим є усвідомлення позитивного педагогічного досвіду вихователів, методистів, працівників дошкільної освіти. Вивчаючи їхні досягнення, слід оцінити вагомий внесок педагогів-практиків у розвиток навчально-виховного процесу дошкільних закладів Херсонщини з метою впровадження їх у роботу сучасних дошкільних навчальних закладів, урахування етнічні, природні та соціально-економічні ресурси області в досягненні мети виховання дитини.

Творче використання накопиченого досвіду щодо розширення мережі дошкільних закладів зазначеного періоду та врахування специфічних особливостей регіону сприятиме спробі модернізувати навчально-виховний процес на сучасному етапі розбудови дошкільної освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації вперше здійснено цілісний історико-педагогічний аналіз виховання дошкільників у вітчизняних навчально-виховних закладах Херсонщини (друга половина ХХ століття). Результати дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Модернізація освіти на сучасному етапі розвитку суспільства потребує пошуку нових підходів удосконалення якості освіти. В умовах оновлення сучасного дошкільного закладу, що покликане задовольнити соціальну потребу в якісному вихованні, гостро постає питання звернення до надбань вихователів-практиків, спрямоване не тільки на пристосування до програмних вимог дошкільної освіти, що зазнають змін, а й на організацію навчально-виховної роботи в дошкільних закладах із урахуванням регіональних особливостей. У сучасних суспільно-економічних і культурних умовах ознайомлення з практикою минулого та специфічністю області покликане забезпечити виховання, повну самореалізацію особистості, актуалізацію всіх її можливостей із урахуванням ресурсів рідного краю.

2. На основі аналізу наукових джерел із історії дошкільної освіти обґрунтовано теоретичні засади функціонування й організації педагогічного процесу в дошкільних закладах, їх впливу на становлення дошкільної освіти. Вивчення творчої спадщини відомих педагогів і сучасних проблем дошкільного виховання дозволяють простежити динаміку педагогічної думки на різних етапах становлення дошкільного виховання як суспільного явища. Принципове значення в контексті проблеми дослідження мають наукові пошуки, спрямовані на виявлення особливостей роботи дошкільних освітніх установ у певних географічних межах території України, що засвідчують специфічність виховної роботи в залежності від регіональних особливостей.

3. Виявлено особливості становлення дошкільних закладів України та Херсонщини зокрема (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.): швидкі темпи розвитку промислового виробництва, зростання ринкових відносин і зайнятості жінок-матерів у суспільному виробництві, що зумовили необхідність у спеціальних закладах виховання та навчання дітей дошкільного віку; потреба в партійно-державному контролі духовного життя максимально можливої кількості дітей дошкільного віку; зростання самосвідомості й відповідно культурно-освітніх потреб населення, що, насамперед, виявлялись у необхідності підготовки дітей до школи, а також ліквідації дитячої безпритульності, смертності, побутового дитячого травматизму внаслідок бездоглядності дітей; наявність багатого історичного досвіду роботи дошкільних закладів при підприємствах, товариствах та організаціях; зміною родинного устрою життя внаслідок розвитку капіталістичних відносин; браком педагогічної обізнаності батьків; готовність більшості населення виховувати

дітей у дошкільних закладах, тобто згідно з науково обґрунтованими педагогічними принципами. Складний воєнний і повоєнний час спричинили гальмування розвитку мережі дитячих садків України та Херсонщини зокрема, що, в свою чергу, вплинуло на мету роботи дошкільних закладів.

4. Науково обґрунтовано та схарактеризовано етапи розвитку вітчизняного дошкільного виховання на основі аналізу нормативно-правового й організаційно-методичного забезпечення виховання в дошкільних закладах другої половини ХХ століття. Виділено основні положення (мета, зміст, завдання, принципи, форми), що характеризують виховання дошкільників на виокремлених етапах і зміни, які відбулися в них: I етап (із 1949 по 1958 роки) – етап відбудови дошкільного виховання. Одним із засобів всебічного розвитку особистості визначено навчання, проте форми здійснення його можуть бути різноманітними; остаточно покінчено з ідеєю вільного виховання. II етап (із 1959 по 1972 роки) – етап розвитку суспільного дошкільного виховання. Головне місце відводилося формуванню певних знань, умінь і навичок, позитивних звичок поведінки, моральних якостей, необхідних для всебічного розвитку особистості дитини. Вихователь мав забезпечувати розв'язання всіх завдань виховання дошкільників у процесі гри, розвагах, праці, навчання та побутової діяльності. III етап (із 1973 по 1983 роки) – етап підвищення результативності роботи з дошкільного виховання. Контроль за організацією роботи закладу, добір педагогічних і медичних працівників із боку відповідних міністерств. Будівництво дошкільних навчальних закладів у першу чергу в районах із високою зайнятістю жінок у суспільному виробництві, промислових центрах і в нових містах. IV етап (із 1984 по 1990 роки) – етап перебудови дошкільного виховання. Підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів із дошкільного виховання, узагальнення практичного досвіду, що позитивно позначилося на якості освітньо-виховної роботи дошкільних закладів і розвитку педагогічної теорії.

5. Узагальнено досвід вихователів Херсонської області щодо їхнього внеску в розвиток дошкільного виховання в регіоні в другій половині ХХ століття, систематизовано провідні напрями й особливості: відбудова та збільшення мережі дошкільних закладів за рахунок відновлення старих і будівництва нових (тимчасові дошкільні майданчики при колгоспах, організація дошкільних закладів при відомствах); організація при відділах народної освіти методичних кабінетів, при передових дошкільних закладах методичних об'єднань, завдання яких – конкретна диференційована допомога дошкільним працівникам у їхній повсякденній виховній роботі з дітьми; вивчення, розповсюдження й упровадження педагогічного досвіду; комплексний підхід колективу дитячого садка та керівників відомств до розв'язання виховних, організаційних, педагогічних, кадрових, господарських завдань.

6. Виділено регіональні особливості області, що вплинули на специфіку дошкільної освіти Херсонщини: географічне розташування поблизу Чорного й Азовського морів, можливість використання природних ресурсів під час оздоровлення дітей дошкільного віку; поліетнічність, що полягає в етноприналежній специфіці освітньої роботи; економічний розвиток, його вплив на трудову зайнятість населення, виникнення таких типів дошкільних закладів як відомчий та сезонний.

7. З'ясовано можливості творчого використання набутого вітчизняного досвіду дошкільного виховання на Херсонщині в практиці сучасних дошкільних закладів: збереження, розвиток і підтримка мережі дошкільних навчальних закладів різних типів і форм власності; залучення коштів економічно важливих об'єктів, підприємств, організацій, агропромислових комплексів задля відновлення та ремонту дитячих садків; відкриття нових дошкільних закладів за рахунок економічно важливих об'єктів, підприємств, організацій, агропромислових комплексів; міжобласний огляд існуючих дитячих садків села, задля перейняття позитивного досвіду організації дошкільного виховання на селі; співробітницька діяльність дитячих садків міста та села.

Отримані результати доводять, що мету дослідження досягнуто, реалізовано поставлені завдання, одержані наукові положення мають важливе значення для подальшої науково-дослідної роботи за темою дослідження. Проте дисертаційна робота не висчерпує всіх аспектів порушеної проблеми, а прогнозує необхідність подальших наукових пошуків. Детального вивчення потребують питання змісту дошкільного виховання періоду розбудови незалежності України, а також ретельне дослідження впливу кожної із виявлених специфічних особливостей виховання на забезпечення якості дошкільної освіти.

Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в таких публікаціях автора:

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Цюпак І. М. Впровадження ідей В. Сухомлинського у виховний процес дошкільних закладів Херсонщини / І. М. Цюпак // Педагогічний дискурс: зб. наук. праць. – Хмельницький: ПП Балюк І. Б., 2011. – Вип. 10. – С. 518–521.

2. Цюпак І. М. Історія становлення дошкільних закладів відомчого типу на території України / І. М. Цюпак // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2011. – Вип. 58, Ч. 2. – С. 107–112.

3. Цюпак І. М. Становлення дошкільного виховання у місті Херсоні на прикладі діяльності педагогів міста / І. М. Цюпак // Вісник прикарпатського університету. Педагогіка. – Вип. XL. Ч. 2. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2011. – С. 61–62.

4. Цюпак І. М. Умови становлення системи дошкільного виховання в Херсонському регіоні / І. М. Цюпак // Наука і освіта: науково-практичний журнал. – Одеса: Південного науковий Центр НАПН України, 2012. – № 8/СVІХ (листопад). – С.154–157. – (Серія „Педагогіка”).

5. Цюпак І. М. Розвиток системи дошкільних закладів у місті Херсоні [Електронний ресурс] / І. М. Цюпак // Гуманітарний вісник: зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”, 2012. – Вип. 25. – С. 178–182. – Режим доступу до статті: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gvpkhdpi/2012_25/178_182.PDF.

6. Цюпак І. М. Особливості організації трудового виховання дітей на основі вивчення педагогічного досвіду вихователів Херсонщини [Електронний ресурс] / І. М. Цюпак // Науковий вісник Донбасу: електронне наукове видання. – № 4 (20), 2012. – Режим доступу до статті: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN20/12timdvh.pdf>. – (Серія „Педагогічні науки”).

7. Цюпак І. М. Впровадження досвіду роботи дошкільних закладів Херсонської області другої половини ХХ століття в практику сучасних ДНЗ / І. М. Цюпак // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць. – Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред.) та інші]. – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2013. – Випуск 47. – С. 308–313.

8. Цюпак І. М. Нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення виховання у дошкільних закладах другої половини ХХ століття/ І. М. Цюпак // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2014. – Вип. 65. – С. 63–68.

Матеріали конференцій і тези доповідей:

9. Цюпак І. Н. Опыт работы детских учреждений Херсона в летний оздоровительный период / И. Н. Цюпак // Материалы I Междунар. науч.-практ. конф. [„Специалист XXI века: психолого-педагогическая культура и профессиональная компетентность”], (Барановичи, Респ. Беларусь, 27–28 октября 2011 г.). – Барановичи: РИО БарГУ, 2011. – 242 с.

10. Цюпак І. М. Трудове виховання у дошкільних закладах Херсонщини: практичний аспект (II пол. ХХ ст.) / І. М. Цюпак // Матеріали дистанційної науково-практ. конф. [„Проблеми і перспективи розвитку педагогічних та психологічних наук в Україні”], (Харків, 18 серпня 2012 р.). – Харків: Східноукраїнська організація „Центр педагогічних досліджень”, 2012. – С. 54–56.

11. Цюпак І. М. Цит: 412–1291 Особливості організації виховання дітей у дошкільних закладах Херсонщини [Електронний ресурс] / І. М. Цюпак //

Материалы междунар. науч.-практ. конф. [„Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2012”]. – Сборник научных трудов Sworld. – Одесса: КУПРИЕНКО, 2012. – Вып. 4, Т. 21. – С. 68–72. – Режим доступа к статье: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/pedagogy-psychology-and-sociology-412/general-and-pre-school-pedagogy-412/14871-412-1291>.

12. Цюпак И. Н. Развитие общественного дошкольного воспитания Херсонщины в 60–70 гг. XX века / И. Н. Цюпак // [„Материалы XXVIII Междунар. науч.-практ. конф. Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения”], (Новосибирск, Россия, 10 декабря 2012 г.). – Новосибирск: Издательство НГТУ, 2012. – С. 271–274.

13. Цюпак І. М. Вплив нормативно-правових документів на програмне забезпечення виховання у дошкільних закладах другої половини XX ст. / І. М. Цюпак // Матеріали міжнародної науково-практ. конф. [„Актуальні проблеми дошкільної освіти в контексті педагогічних ідей Фрідріха Фребеля”], (Херсон, 26–28 березня 2014 р.). – Херсон: Айлант, 2014. – Т. 1. – С. 45–47.

Статті у закордонних виданнях:

14. Цюпак І. М. Этапы развития системы общественного дошкольного воспитания на Херсонщине (вторая пол. XX века) [Электронный ресурс] / И. Н. Цюпак // Научно-популярный интернет-журнал. – Россия, 2013. – червень. – Режим доступа к журналу: <http://novainfo.ru/authors/cyupak-irina-nikolaevna> Режим доступа к статье: <http://novainfo.ru/etapy-razvitiya-sistemy-obshchestvennogo-doshkolnogo-vospitaniya-na-hersonshchine>.

АНОТАЦІЯ

Цюпак І. М. Виховання дошкільників у вітчизняних навчально-виховних закладах Херсонщини (друга половина XX століття). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Республіканський вищий навчальний заклад „Кримський гуманітарний університет” (м. Ялта), Міністерство освіти і науки, молоді та спорту Автономної Республіки Крим, 2014.

У дисертації досліджено історію створення та діяльності дошкільних закладів Херсонщини як освітньо-виховних установ особливого (відомчі) та загального типу в системі освіти України. Визначено етапи розвитку дошкільного виховання в Херсонській області досліджуваного періоду; виявлено особливості функціонування дошкільних закладів 50–х – початку 90–х років XX ст. Проаналізовано нові та маловідомі архівні джерела та

публікації, що розкривають специфіку виховання дошкільників у навчально-виховних закладах Херсонщини другої половини ХХ століття; уточнено чинники, що вплинули на становлення мережі дошкільних закладів України та Херсонщини.

Ключові слова: дошкільне виховання, дошкільні заклади, відомчі дошкільні заклади, сезонні дошкільні заклади, досвід роботи, специфіка виховання, регіональні особливості виховання, навчально-виховні заклади Херсонщини.

АННОТАЦІЯ

Цюпак І. Н. Воспитание дошкольников в отечественных учебно-воспитательных учреждениях Херсонщины (вторая половина ХХ века). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. Республиканское высшее учебное заведение „Крымский гуманитарный университет” (м. Ялта), Министерство образования и науки, молодежи и спорта Автономной Республики Крым, 2014.

Анализируя научные источники по истории дошкольного образования, обоснованы теоретические основы организации педагогического процесса в дошкольных учреждениях, их влияние на становление дошкольного образования.

Уточнены основные факторы, повлиявшие на становление сети дошкольных учреждений Украины и Херсонщины, в частности: быстрые темпы развития промышленного производства, рост рыночных отношений и занятости женщин-матерей в общественном производстве, обусловивших необходимость в специальных учреждениях воспитания и обучения детей дошкольного возраста; потребность в партийно-государственном контроле духовной жизни максимально возможного количества детей дошкольного возраста; рост самосознания и соответственно культурно-образовательных потребностей населения в необходимости подготовки детей к школе, а также ликвидации детской беспризорности, смертности, бытового детского травматизма в результате безнадзорности детей; наличие богатого исторического опыта работы дошкольных учреждений при предприятиях, обществах и организациях; изменение семейного уклада жизни вследствие развития капиталистических отношений; нехваткой педагогической осведомленности родителей; готовность большинства населения воспитывать детей в дошкольных учреждениях, то есть в соответствии с научно обоснованными педагогическими принципами.

В диссертации осуществлен историко-педагогический анализ воспитания детей в дошкольных учреждениях Херсонщины второй половины ХХ столетия.

Проанализированы этапы становления и развития дошкольного воспитания области, выявлены особенности региона, повлиявшие на специфичность организации воспитательной работы в дошкольных учреждениях: *I этап – с 1949 по 1958 годы* – „восстановление дошкольного воспитания”. Ведущей тенденцией данного периода на Херсонщине было восстановление и увеличение сети дошкольных учреждений за счет ремонта старых и строительства новых помещений, проверка и контроль организации воспитания. *II этап – с 1959 по 1972 годы* – „развитие общественного дошкольного воспитания”. Главное место отводилось формированию определенных знаний, умений и навыков, позитивных привычек поведения, моральных качеств, необходимых для всестороннего развития личности ребенка. Воспитатель должен был обеспечивать решение всех задач воспитания дошкольников в процессе игры, развлечениях, труде, учёбе и бытовой деятельности. Характерными для этого периода являются массовая организация школ передового опыта, открытие методических объединений, педагогических чтений, семинаров-совещаний для распространения педагогического опыта и совершенствования методической работы. *III этап – с 1973 по 1983 годы* – „улучшение работы по дошкольному воспитанию”. Контроль за организацией работы заведения, подбор педагогических и медицинских работников со стороны соответствующих министерств. Строительство дошкольных учебных заведений в первую очередь в районах с высокой занятостью женщин в общественном производстве, промышленных центрах и в новых городах. Характерными для этого этапа являются постоянное внимание, уделяемое в государстве дошкольному воспитанию, что способствовало значительному росту количества детских учреждений, увеличению численности детей в них; большое значение уделялось развитию дошкольных учреждений на селе. *IV этап – с 1984 по 1990 годы* – „перестройка дошкольного воспитания”. Подготовка и повышение квалификации педагогических кадров дошкольного воспитания, обобщение практического опыта, что положительно отразилось на качестве учебно-воспитательной работы дошкольных заведений и развитии педагогической теории. На Херсонщине этот период характеризовался совершенствованием воспитательно-образовательного процесса за счет внедрения и распространения передового педагогического опыта работников дошкольного образования области.

В диссертации выявлена специфика воспитания в дошкольных учреждениях Херсонщины второй половины XX века: географическое положение области; полиэтничность; экономическое развитие региона.

Определены возможности творческого использования приобретенного отечественного опыта дошкольного воспитания на Херсонщине в практике современных дошкольных учреждений: сохранение, развитие и поддержка

сети дошкольных заведений разных типов и форм собственности; привлечение средств экономически важных объектов, предприятий, организаций, агропромышленных комплексов для восстановления и ремонта детских садов; открытие новых дошкольных учреждений за счет экономически важных объектов, предприятий, организаций, агропромышленных комплексов; межобластной обзор существующих детских садов села, для перенятия положительного опыта организации дошкольного воспитания на селе; сотрудничество детских садов города и села.

Ключевые слова: дошкольное воспитание, дошкольные учреждения, ведомственные дошкольные учреждения, сезонные дошкольные учреждения, опыт работы, специфика воспитания, региональные особенности воспитания, учебно-воспитательные учреждения Херсонщины.

ANNOTATION

Tsyupak Irina. The Education of preschool children in domestic educational establishments of Kherson (the second half of the twentieth century). – The rights of the manuscript.

The dissertation for scientific degree of the candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.01 – General pedagogics and history of pedagogics. – Republican higher educational institution „The Crimean humanitarian University” (Yalta), The Ministry of education and science, youth and sport of the Autonomous Republic of Crimea, 2014.

The history of creation and activity preschool establishments of Kherson region investigated as educational institutions, special (departmental) and of general type in the education system of Ukraine in the research. The stages of development of pre-school education in Kherson region of the studying period was defined; the peculiarities of the functioning of pre-school institutions of the 50-s – early 90-ies of the XX century was detected. The new and not popular archival sources and publications which reveal of the specifics of education of preschool children in the educational establishments of Kherson second half of the twentieth century was analyzed; the factors that influenced the formation of the network of preschool institutions of Ukraine and Kherson region.

Key words: pre-school education, pre-school institutions, departmental pre-school, seasonal kindergartens, work experience, specific education, regional features of education, educational institutions of Kherson region.

Підписано до друку 05.05.2014 р. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Друк різнографія. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 45.

Віддруковано з готових оригінал-макетів в ТОВ „Айлант”
Свідоцтво про реєстрацію ХС №1 від 20.08.2000 р.
73000, м. Херсон, пров. Пугачова, 5/20
тел.: 49-33-48.